

Ділова українська мова: Навчальний посібник. – Житомир: ЖВУРЕ ППО, 1997. – 140 с.; 9. Скаличка В. Типология и тождественность языков // Исследования по структурной типологии. – М. Наука, 1969. – С. 46–58; 10. Шевчук С.Ф., Налапко В.В. Про спорідненість української та індійської культур // Україна: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали обласної научно-практичної міжзுவівської конференції, присвяченої 10-й річниці незалежності України. 30 травня 2001 р. – Житомир: Полісся, 2001. – С. 161–163.

Климентова О.В. (Київ, Україна)

Формування емоційних станів засобами молитви

У статті аналізується феномен трансформації емоційних станів вербальними засобами молитви, виявлено спектр вербалізованих емоцій. Особливу увагу приділено вербалізації дифузного характеру емоцій в сакральних текстах.

Ключові слова: *сакральний текст, вербальна сугестія, емоційний стан, дифузний характер.*

В статье анализируется феномен трансформации эмоциональных состояний вербальными средствами молитвы, определен спектр вербализованных эмоций. Особое внимание уделено вербализации диффузного характера эмоций в сакральных текстах.

Ключевые слова: *сакральный текст, вербальная сугестия, эмоциональное состояние, диффузный характер.*

The phenomenon of the transformation of emotional conditions by the verbal means of a prayer is analyzed in this article, the specter the verbalize emotions is determined. The special attention is devoted to the verbalization of diffusion character of emotions in the sacral texts.

Key words: *sacral texts, verbal suggestive, emotional conditions, diffusion character.*

Дослідники сугестії неодноразово звертали увагу на важливість емоційного чинника та уяви реципієнта для ефективного вербального впливу [В.Бехтерев, М.Желтухіна, М.Лінецький, С. Аш, І.Черепанова та ін.]. Метою статті є дослідити модулюючий потенціал україномовних православних текстів стосовно їх емотивної релевантності. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: виявити спектр вербалізованих емоційних почувань у молитовних текстах; дослідити засоби вербалізації основних емоційних почувань у молитвах; з'ясувати як емоційний модус корелює з різними рівнями текстової організації;

Читачі, схильні до емоційної реактивності, з високим рівнем нейротизму, активно взаємодіють насамперед з емоційним планом сакрального тексту. З точки зору психології, релігійні образи є високою мірою емоційно наснажені неусвідомлені об'єкти. Ця властивість наділяє їх значущістю в житті людини [7, 11]. Джерелом їхнього існування можуть бути як особисті переживання людини, піддані міфологізації, так і образи, що були міфологізовані на рівні культури й нав'язані людині у процесі виховання [7, 11]. Об'єкти маніпуляції, задіяні в релігійних ритуалах, і текст не є винятком, є об'єктами, наділеними емоційною насиченістю. Вони «сприяють перерозподілу неусвідомлених напружень за схемами, що їх забезпечують

захисні механізми психіки. Більше того, саме здійснення ритуалу є поштовхом до запуску відповідного захисного механізму» [7, 14]. Завдяки тому, що сакральна риторика має великий арсенал засобів збудження різноманітних почуттів, взаємодія із священним джерелом може спричиняти психотерапевтичні або маніпулятивні впливи широкого спектру дії. У разі маніпулятивних впливів досягається закріплення або формування певних (бажаних, нав'язаних) стійких емоційних ставлень до окремих аспектів буття і максимально нівелюється дифузний характер емоційності, прагматична кореляція із предметами чи подіями. З іншого боку, самі емоційні стани можуть розглядатись як дисоційовані стани, що за природою подібні до гіпнозу, медитації, фізіологічному сну тощо. Інтенсивні емоційні стани мають із ними багато спільного й демонструють не менш потужний потенціал щодо формування енграм пам'яті [9, 85]. З допомогою неусвідомлюваних емоціогенних стимулів та сугестій можна не тільки модулювати емоційні стани людини, але й ефективно навчати її [9, 63]. За наявності виявленої емоційної реакції має місце тривале збереження інформації, презентованої навіть при одноразовому дидактичному впливі [9, 82]. У наступному навички чи інформація, засвоєні у подібному стані, можуть бути активованими разом із відтворенням емоційного стану, на тлі якого було здійснено сугестію. Як було з'ясовано, емоціогенна лексика відіграє надзвичайно важливу роль у процесах програмування. Накопичено достатньо інформації, яка свідчить про те, що емоційно забарвлені неусвідомлювані слова впливають на враження й уявлення суб'єкта про інформацію, що сприймається свідомо [3, 31]. Окрім того, ці слова можуть не тільки змінювати первинне враження від нейтральних стимулів, але й формувати певні оцінки чи зміст інтерпретаційних фантазій на їх основі. Проте варто наголосити, що у згаданих процесах чинник емоційної чи мотиваційної значущості є обов'язковим: тільки за умови його дієвості неусвідомлювані слова набувають здатності впливати на функції організму й поведінку людини [3, 35].

Вербальний релігійний дискурс має свої особливості. Він синкретичний за природою, поєднує різні типи дискурсів, що служать церкві як соціальному інституту. Його основними характеристиками є атональність, діалогічність, оцінність, емоційність, інсценізованість, з якими корелює сугестивність. Причому сугестивність тісно пов'язана з інформативністю: сугестивність ніби нашаровується на інформативність, вона представлена нарівні з емоційністю та ірраціональністю, що додає їй ефективності. Найбільш активними при вербальному сугестивному впливі у межах релігійного дискурсу стосовно емоціогенних чинників є ключові слова, оцінна лексика, різні види тропів. Маркерами їхньої сугестивності є емотивне семантичне наповнення, інтенсивність (повторюваність) емотивних форм, образність, оцінність, культурна специфічність, функціональна стилістичність, експресивність, стереотипність. Приміром, емотивні епітети *добрий* і *чоловіколюбний* у сакральних християнських текстах корелюють з емоцією любові до Бога, вони мають високий

показник інтенсивності, адже дуже часто повторюються у різних словосполучах, зокрема, у молитвах використовуються на позначення особи Бога та для кваліфікації сакральних денотатів: *Ти Добрий і Чоловіколюбний, Чоловіколюбний Бог, Чоловіколюбний Господи, добрий Дух Твій, Добрий... Чоловіколюбче, Тройце найдобріша, Вседобрий, Пастир добрий, світлом доброго розуму* тощо. Згадані семи підтримуються численними формами: *Добросердний Боже, вічного добра, добродійства, з великої Доброти, Твою Добрість, добре догодили, Добročинця, Податель добра, Скарб усякого добра, Владико Чоловіколюбче, Чоловіколюбче Царю, чоловіколюбством Єдинородного Сина Твоего*; окрім того, й синонімічно: *Милосердний, Спас мій, Спаситель наш, милостивий і добродієлюбний, Свого милостивого милосердя, Животворящий, Життя податель, благий, незлопам'ятний* тощо. Дослідник образних найменувань святих в українській релігійній літературі М.Лесюк слушно зазначає: «Якщо брати до уваги семантику цих образних найменувань, то всі вони зводяться до однієї, генеральної семи – відображення всесильної могутності й любові Господа Бога (Бога-Отця), Ісуса Христа (Бога-Сина) та Матері Божої до людей, але кожна з дескрипцій, кожне з образних найменувань розкриває нові грані в характеристиці образу Господа Бога, Ісуса Христа чи Пресвятої Матері Божої, глибоке захоплення людини, її благоговіння перед Ними, щирю й безмежну повагу та любов до Божественних Осіб. Усі ці дескрипції складають практично безмежні, незамкнені синонімічні ряди, оскільки налічують сотні варіантів із великою кількістю базових, стрижневих слів» [4, 24]. Образність наведених вербалізаторів лобовного ставлення до висих сил вказує на антропоморфний характер їх розуміння. Це один з підходів, який продукується в текстах Біблії (є й космоморфні образи, що втілюють взаємозв'язки Бога як з людськими реаліями, так і тваринами, іншими фізичними формами [8, 93]). У багатьох випадках Бог наділяється властивими людині формами емоційного реагування: співчуває (Бут.6:6), гнівається (Вих.15:7), ревнує (Вих.20:5), обурюється (Лев.20:23) тощо: «*Я Господь, Бог твій, Бог ревнитель, що карає дітей за провину батьків до третього і четвертого роду тих, які ненавидять Мене, і творить милість до тисячі родів тим, що люблять Мене і дотримуються заповідей Моїх*» (Вих.20:5-6). Проте емоційні реакції Бога завжди виявляються гармонійно і не залежать ні від кого поза триєдиного Божества [8,95]. Антропоморфні уявлення про природу емоційних почувань вищих сил завжди підтримуються усвідомленням їх трансцендентності. Цей аспект вербалізують частовживані у сакральній риторичі створені різними способами (афікси, семантичний повтор, слотовір) форми найвищого вляву певної якості, що зазвичай виконують і роль оцінки: *найдобріша, Вседобрий, Пресвятим, Пречистую, Преблагословенную, найдосконалішою, Всесвятеє (ім'я), милостиве милосердя, усезубою, всехвальних, Многомилостивий, славнішою без рівняння* тощо. Він може також відтворюватись специфічними для стилістики релігійних текстів

вербалізаторами заперечення, що, на думку деяких богословів, краще відтворюють божественний характер сакральних реалій, відповідно до принципу *via negative* (тобто, використовуючи слова, що вказують на те, чим Бог не є [8, 95]): *невимовного чоловіколюбства*, Метафоричними образами, що корелюють з ідеєю *доброго і чоловіколюбного* Бога та сакрального світу під його опікою, часто виступають метафори: *Бог – Отець, Пастир, Учитель, Світло* (наскрізні), *Милосердя двері* [1, 56]; *Лічниця* [1, 58]; *постійні солодоці Твоєї насолоди* [2, 292]; *правдива і жива дорога* [2, 314] тощо. Вони, у свою чергу, відповідають принципу *via positiva* – метод зображення, що виходить із демонстрації людських реалій, проте поширюється за їх межі для дослідження божественних реалій [8, 95]. Варто зауважити, що з позицій дослідження вербального впливу, обидва методи є сугестивними, такими, що створюють позитивну установку на сприйняття даної інформації. Адже наше уявлення про Бога формуються на основі його образних втілень. Культурна специфічність вербалізаторів емоційних станів у сакральних текстах виявляється в тому, що найбільш інтенсивними стають ті з них, які органічно вписуються в національну культурну традицію і стають частиною її символів. Ті ж, що пов'язані з культурним спадком давніх іудеїв, існують периферійно. Так, для українців, з огляду на наш кордоцентризм, цілком зрозумілою є емотивна кореляція урочистого літургійного «До неба піднесімо серця!», метафор, які втілюють «радість серця», що може стрибати, співати, розширятися, тріпотіти, плакати; радість спасіння тощо. Водночас емотивний контекст наступних метафор: «*Велика радість всій землі – гора Сіон*» (Пс.47:3) «*Дай почути мені радість та веселість, – зрадіють кістки присмирненні*» (Пс.50:10) потребує роздумачення. Приміром, остання метафора стає зрозумілою завдяки розкриттю кабалістичної символіки людського тіла, за якою кістка – це: «субстанція», «сутність». Це слово відмінюється, щоб відобразити «я сам», «ти сам», «він сам»..., які можна прочитати як «моя кістка, твоя кістка, його кістка...», те, що для кожного найсокровенніше. Це грецька *hipostasis* – іпостась, «Особистість» як єдина, «божественна ікона», створена у «звучі» Слова, в резонансі його Імені [10, 279-280]. То ж, коли зрадіють кістки, емоція досягне свого найвищого рівня вияву. Загалом радість – це наскрізна емоція Нового Завіту, з якою корелює в той чи інший спосіб більшість образів сфери сакрального: «Радійте завжди в Господі, і ще кажу: радійте» (Флп.4:4). Експресивність, як сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення [5, 591], одна з властивостей мовних одиниць усіх рівнів організації сакрального тексту, тісно пов'язана з категорією емоційної оцінки й у цілому з вираженням емоцій. Має місце навіть ототожнення категорій експресивності та емоційності. На думку фахівців, генетично багато засобів вираження експресії закорінені в афективне мовлення змінених станів свідомості. Цим пояснюється подібність засобів

експресії та принципів їх функціонування в різних мовах. У сакральних текстах наявний увесь реєстр засобів експресії, що корелюють з певною емоцією та задіяні у вербальній сугестії: фонетичні, морфологічні, лексичні, синтаксичні й текстові та дискурсивні. Приміром, речитатив, специфічні словотвірні форми (*Чоловіколюбче, Животворящий*), оцінна лексика (*гріх, Благодать*), неправильний порядок слів (*не злякаєшся страху нічного*), метафора (*Під крильми Його будеш мати надію*), жанровий різновид (покаянна молитва), атональність релігійного вербального дискурсу.

Отже, вербалізатори емоцій мають надзвичайну активність у сакральних текстах. Зв'язок із певною емоцією виявляється як імпліцитно, так і експліцитно. Продуктування певної форми емоційного реагування, зокрема у молитвах, здійснюється через систему механізмів, наділених специфічною функцією – виштовхувати вербальні стимули, що утримують зв'язок із нелегітимними в межах християнської доктрини формами емоційного реагування. Натомість активно нав'язуються семантичні стимули, які посилюють зв'язок із такими емоціями, як радість, страх, любов, надія, співчуття тощо. Дуже своєрідними щодо сугестивних механізмів трансформації емоційного стану є молитовні тексти, задіяні у чині Сповіді й Причастя хворого, чині моління за болячого, молитвах на розлучення душі з тілом тощо, де потреба у звільненні від негативних емоційних переживань постає надзвичайно гостро. Катарсис досягається специфічною вербалізацією почуттів. З одного боку, сакральні тексти семіотично визначають емоційне ставлення Вищих сил до людей як милосердне й любовне, а з іншого – декларують емоційні форми реагування людей на Божественних істот: *Жалію про всі ці гріхи свої, і стою винним перед Тобою, Богом моїм... І в усьому каюся перед Тобою, і зо слізьми смиренно благаю Тебе: змилуйся надо мною, і всі гріхи мої прости Милосердям Своїм, і розріши від усіх них, бо Ти Добрий і Чоловіколюбний!* [1, 71]. У даному уривку з короткої Сповіді гріхів через предикати вербалізується комплекс емоційних почувань, регламентованих для чину Сповіді: *жалію, стою винним, каюся, смиренно благаю*. На неусвідомлюваному рівні вони формують відповідне емоційне тло, в якому домінуючою емоцією є страх. Водночас на вербальному рівні продукуються «сигнали заспокоєння»: *змилуйся, прости, розріши, Добрий, Чоловіколюбний*. Вони, у свою чергу, виконують функцію емоційної компенсації й пригнічують «сигнали страху» через механізм зворотнього зв'язку. Отже, під час сповіді специфічними вербальними стимулами забезпечується процес заміни негативного уявлення про себе як грішника на більш толерантне – як до людини, що заслуговує на прощення і любов. Попри те що зміст сповіді передбачає високий рівень персоналізованості, мотивований обставинами життя конкретної людини, вербальні формули мають дуже узагальнений характер: *Сповідуюся Тобі, Господу Богові і Творцеві моему, у всіх своїх гріхах, які я вчинив ділом, словом, думкою, зором, слухом, і всіма іншими чуттями душевними й тілесними!*

Сповідуюся і в тому, що може я недобре зробив жоні своїй (або: зробила чоловікові своєму), або не доглянув за дітьми своїми! Сповідуюся і в тому, що може я не все зробив, що треба робити для Церкви моєї! Сповідуюся і в тому, що на свого ближнього я може говорив неправдиво! Він забезпечується універсализаторами (*всіх, всіма, все*), актуалізацією предикатів, що відповідають різним репрезентативним системам: зоровій, аудіальній, кінестетичній (*вчинив ділом, словом, думкою, зором, слухом, і всіма іншими чуттями душевними й тілесними*), предикативних форм, які спрямовані на значне пом'якшення негативу при ідентифікації проблеми й активно просувають когнітивні чинники (уявлення про свої вчинки) у бік фрейму результату (*може недобре зробив жоні, не доглянув за дітьми, може не все зробив, що треба робити для Церкви*). Гострота проблеми завдяки цим вербалізаторам активно зменшується. Посутньо, має місце типовий рефреймінг – з фрейму проблеми на фрейм результату. Священик, проказуючи Розршення, остаточно закріплює новий емоційний стан.

Денотати, що стоять за такими поняттями, як Бог, Матір Божа чи Янголи тощо, реалістично оживлюються через лінгвальні чи паралінгвальні знаки емоційного реагування, розкриваються через зрозумілу людям систему жестів, міміки, інтонаційних патернів: *Відверни лице Своє від гріхів моїх; не відхиляй лица Свого від мене; Моління мого в журбі не цурайся; Усі Святі Анголи і всі Святі, благайте Бога за мене*; емотивні метафори: *Ласку Сина Свого й Бога нашого вилий на знеможену душу мою; прийми до Спокою душу раба Свого (ім'я), і упокой її у Вічних Оселях зо Святими Твоїми; Ти будеш правдивий в словах Своїх, і переможеш, коли будеш судити*. Як наслідок семантичні поля теонімів наповнюються новою інформацією, завдяки якій антропологізуються й водночас міфологізуються уявлення про духовні сили.

Реалістичні емотивні жести та поведінкові реакції також використовуються в якості стимулів із латентною мотивацією до наслідування: *Прийдіть, поклоніться і припадім до Христа, Царя, нашого Бога; Я руки свої простягаю до Тебе; Язик мій радісно хвалитиме справедливість Твою*. Водночас емотивні метафори: *зрадіють кості присмирени; омливає мій дух у мені, кам'яніє в нутрі моїм серце моє* тощо, – задіяні в процесі формування ціннісних установок, за якими обов'язково стоїть певна емоція.

Дифузний характер емоційних станів підтримується лінгвальними механізмами: ритмом, інтонацією, зміною висоти тону, відхиленнями від середнього темпу мовлення, оцінною лексикою, образами, метафорами тощо. За Ф.Прокоповичем, відтворюючи стадію збудження страху, варто вдатися до прохань, вигуків, зітхань із застосуванням відповідних модуляцій голосу, жестів, міміки. Ритмічно текст має бути стриманим, уривчастим, уповільненим. Доречно ввести персоніфікацію особи, яка погрожує, повідомляючи про ті лиха, яких особливо треба боятись. Нагадати, що той, кого треба боятись, «справедливий, невідкупний суддя і жорстокий каратель» [6,330]. Так, зазвичай, пророки сповіщають голос Божий у священних текстах, актуалізуючи його сугестивну дію. Варто також «збільшити сузь нещастя, яке

само по собі вже викликає страх», заявити, що «це нещастя вже близько», якщо йому вчасно не запобігти, воно легко може статись [6, 330].

Український богослов указував на твори отців церкви, в яких вони проповідували чесноти Господа, що змушували й інших приборкувати свій емоційний негатив: «...нам, християнам <...> треба наочно показати ласкавість Христа, яку він велів нам наслідувати; крім того, тому що нам необхідно просити у Бога прощення, а він пообіцяв, що дасть його тільки тоді, коли ми і самі будемо прощати грішним. Це зробив Златоуст у кінці цитованої промови до Феодосія» [6, 323]. Йдеться про випадок, коли І.Златоуст нагадав розгніваному імператору його ж мудрий вислів про те, «що у дні страждань і воскресення Христа він не хоче не тільки карати живих, а й бажає, якщо це можливо, щоб і мертвих розбудити до життя» [6, 323]. Послаблювати гнів Ф.Прокопович пропонував через збудження співчуття, тобто вдаючись до вербалізаторів емоції, протилежної за своїм характером. Співчуття, вказував він, протилежне ненависті та гніву і може їх або припинити зовсім, або послабити [6, 321]. Такий зв'язок між згаданими емоційними реакціями був сприйнятий із творів отців Церкви. Зокрема, він наявний у молитвах тоді, коли у той чи інший спосіб констатується гріховність людини, за яку вона терпить покарання, приміром, у вигляді хвороби чи інших негараздів. Недосконалість та слабкість людини відповідним чином вербалізується (інтенсивне накопичення слів із негативною семантикою, цитування доречних частин біблійного тексту, оцінна лексика, метафори тощо). Акцент на гріховності імпліцитно активує емоцію справедливого Божественного гніву, що постає цілком законною формою емоційного реагування. Натомість експліцитно в тексті вербалізується милість і чоловіколюбство Бога, до яких і апелює молільник. Динамічну природу емоційної пари *гнів – співчуття* можна проілюструвати молитвами чину сповіді й причастя хворого. Його відкриває молитва прославляння: *Благословен Бог наш завжди, нині і повсякчас, і на віки вічні*. Позитивна емоція радості підтримується триразовим повтором молитви: *Святий Боже, Святий Кріпкий, Святий Безсмертний, помилуй нас!*, якою стримано вводиться прохання про співчуття. За нею читається: *Слава Отцю, і Сину, і Святому Духу, і нині і повсякчас, і на віки вічні*. *Амінь*, яка утримує емоцію радості, що у свою чергу балансується наступним текстом, в якому акцентується потреба у прощенні й співчутті: *Пресвята Тройце, помилуй нас! Господи, будь милостивий до гріхів наших! Владико, прости беззаконня наші; Святий, зглянься, і зіли немочі наші Імени Твого ради!* Вербалізація даної інтенції здійснюється через низку синонімічних повторів: *помилуй, будь милостивий, прости, зглянься, зіли*. Ці приховані команди підтримуються розмитим, проте негативно визначеним семантичним наповненням слів: *гріхів наших, беззаконня наші, немочі наші*. На противагу цій множинності смислів усі наведені слова поєднуються із займенниками, що конкретизують їх зв'язок із адресантом. Знову тричі проголошується:

Господи, помилуй! Дана молитва закріплює рівновагу між протилежними інтенціями прославляння та помилювання й завершує текстовий дискрет. На вербальному рівні виокремлюється новий конструкт, що його фіксує радсє: *Слава Отцю, і Сину, і Святому Духу, і нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.* Далі слідує молитва *Отче наш*, текст якої збалансований за тим самим принципом: хвала – співчуття; імпліцитно вербалізується прохання не гніватись, експліцитно – бути милостивим. У наступних частинах чину має місце та сама динаміка емоційних форм реагування. У молитвах священика над хворим посилюється вияв позитивної інтенції, що вербалізується через тропи. Маркерами їх сугестивної спроможності є інтенсивність, експресивність, міфологічність, образність, емотивність, оцінність тощо. На прикладі навіть невеликого за обсягом тексту, що читається над хворим, можна скласти уявлення про надзвичайну його насиченість конструктами, що реалізують емоційно-експресивний потенціал молитовної сугестії: *«Владико Господи, Ісусе Христе, Спасе наш, єдиний, що маєш владу відпустити гріхи, - як Добрий і Чоловіколюбний Бог, прости всі прогріхи, свідомі й неспвідомі, раба Твого (ім'я). Сподоби його неосудно прийняти Пречисті Твої Тайни не на муку, не на приблишення гріхів, але на очищення душі і тіла, і на заporуку Царства Твого, бо Ти поміч і стіна нерушима, перепона противному, і змилювання до гріхів його.*

Бо Ти Милостивий і Чоловіколюбний Бог еси, і ми Тобі славу возносимо, Отцю, і Сину, і Святому Духу».

Отже, молитви різного функціонального призначення містять значну кількість механізмів розкриття емоційних станів людини. Аналіз сугестивної здатності сакрального тексту впливати на емоційні стани сугеренда виявив, що:

1. Емоційний модус формується системно організованими вербалізаторами, що корелюють з усіма рівнями мови.

2. Емоційний план сакрального тексту формують вербальні механізми просодичного, фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного, стилістичного, текстового та дискурсивного рівнів сугестивного впливу.

3. Вплив здійснюється у широкому спектрі емоційних почувань.

4. Емоційний модус проаналізованих молитов формується різнополюсними станами психіки. Цей дуалізм відповідає терапевтичній нормі, дозволяє толерантно підтримувати динаміку психічних процесів. Психотерапевтичний ефект молитви закорінений у здатність вербалізаторів емоційного стану змінювати його модус на протилежний.

5. У процесі вербалізації емоційних станів через інтонацію, оцінну лексику, тропи, цитати, інші засоби вибудовується система корелятивів із кореневими інстинктами. Регулярно активуючи ці зв'язки, можна ефективно впливати на поведінкові реакції, що є маркерами особистісного росту чи деградації.

5. Використання механізмів вербалізації емоційних станів дозволяє через Св. Письмо виходити далеко за межі віросповідальної практики й активно впливати як на окрему особистість, так і на суспільство в цілому. Сугестивний потенціал Св. Письма на цьому рівні взаємодії стає

інструментом глобальних процесів, спрямованих як на об'єднання, консолідацію, так і конфронтацію у життєвих мікро- та макрокосмосах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Евхологiон або Требник цебто Чини Святих Таїнств, Благословення, Освячення та інші Церковні Моління на різні потреби. Ч.1. – Вінніпег: Видання Української Греко-Католицької Церкви в Канаді, 1954. – 340 с.; 2. Евхологiон або Требник цебто Чини Святих Таїнств, Благословення, Освячення та інші Церковні Моління на різні потреби. Ч.2. – Вінніпег: Видання Української Греко-Католицької Церкви в Канаді, 1960. – 324 с.; 3. *Костандов Э.А.* Психофизиология сознания и бессознательного. – СПб.: Питер, 2004. – 167 с.; 4. *Лесюк М.* Образні найменування святих в українській релігійній літературі // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 509–511: Слов'янська філологія. – 320 с.; 5. Лингвистический энциклопедический словарь / Глав. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.; 6. *Прокопович Ф.* Філософські твори в 3-х томах. – К.: Наук. думка, 1979. – Т.1. – 512 с.; 7. *Сафронов А.Г.* Психология религии. – К.: Ника-Центр, 2002. – 225 с.; 8. Словарь библейских образов: Энциклопедическое исследование образов, символов, основных тем, метафор, речевых оборотов и литературных стилей Библии / Под общ. ред. Л.Райкена, Дж.Уилхойта, Т. Лонгмана III. – СПб.: «Библия для всех», 2005. – 1424 с.; 9. *Смирнов И., Безносюк Е., Журавлев А.* Психотехнологии. Компьютерный психолингвистический анализ и психокоррекция на неосознаваемом уровне. – М.: Издательская группа «Прогресс» - «Культура», 1995. – 416 с.; 10. *Сузель А. де* Символика людського тіла: Пер. з фр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 568 с.

Козловський С. (Шльонь, Польща)

Фразеологічні одиниці з компонентом *голова* на позначення мисленнєвих процесів в українській та польській мовах

*У статті представлені результати зіставного аналізу фразеологічних одиниць з компонентом **голова** на позначення мисленнєвих процесів в українській та польській мовах. Системне дослідження зазначеної групи одиниць дало можливість встановити факти об'єктивної дійсності, для характеристики яких створюються аналізовані структури.*

Ключеві слова: фразеологічна одиниця, голова, зіставний аналіз.

*В даній статтє представлені результати сравнительного анализа фразеологических единиц с компонентом **голова**, обозначающие интеллектуальные процессы в украинском и польском языках. Системное исследование указанной группы единиц позволило установить факты объективной действительности, для характеристики которых образуются анализируемые структуры.*

Ключевые слова: фразеологическая единица, голова, сравнительный анализ.

*The results of the comparative analysis of the phraseological units with the component **head** used to denote the cognitive processes in Ukrainian and Polish are given in this paper. Systematic study of this group of units allowed to establish the facts of objective reality, for the characteristics of which are formed to analyze the structures.*

Key words: phraseological unit, head, comparative analysis